

L'olla militar turca

Pınar Selek

Com es fabrica la violència masculina

Traducció d'Oriol Valls Fornells

Saldonar.

L'olla militar turca

L'olla militar turca

Pınar Selek

Com es fabrica la violència masculina

Traducció d'Oriol Valls Fornells

Saldonar.

Títol original: *Le chaudron militaire turc*
© des femmes-Antoinette Fouque, 2023
Translation arranged through Julie Finidori Agency

L'olla militar turca

© del text: Pinar Selek, 2023
© de la traducció: Oriol Valls Fornells, 2024
© de la il·lustració de la coberta: Shutterstock/Save nature and wildlife, 2024
© d'aquesta edició: Edicions Saldonar, 2024

Primera edició: novembre del 2024

Publicat per Edicions Saldonar
Alfambra, 16, 5è 2a
08034 Barcelona
edicions@saldonar.com
www.saldonar.com
@saldonar

Edició i producció: Francesc Gil-Lluch
Disseny i maquetació: Octavi Gil Pujol
Distribució: UDL

Thema: JB, JW, 1DTT
ISBN: 978-84-19571-43-4
Dipòsit legal: B 17043-2024

Amb el suport de:

Saldonar forma part de l'associació
d'editorials independents Llegir en Català.

Aquest llibre s'ha imprès amb paper procedent de boscos gestionats de manera sostenible, un òfset cru de 80 grams, i s'ha compaginat amb la tipografia Tiempos en cos 10.

Els titulars del *copyright* tenen els drets reservats.

En record de les germanes Mirabal

Taula

Prefaci. Tenebres que fan que un nadó es converteixi en un assassí	11
Una recerca en un camp de mines	15
Quinze anys després	17
Etapas cap al «fal·lus sagrat» a Turquia	19
L'olla militar en marxa!	27
Consells: «Sigues raonable...»	29
Viatge a l'olla llegendària	31
Bullir a l'olla	35
Violència: ferment de la cocció	49
Justificacions i estratègies de defensa	55
I la resistència?	58
La corporació fal·locràtica	61
Retre homenatge al fal·lus	66
Prohibit als mariques, a les persones trans...	70
Qui surt de l'olla? En Mehmet!	72

Raó perillosa	75
Renovació dels dispositius: la mateixa raó	83
Bibliografia	91
Notes	95

Prefaci.

Tenebres que fan que un nadó es converteixi en un assassí

Era el 2007. Jo havia fet la meva última investigació a Turquia, però encara no sabia que just després de la publicació¹ dels resultats, dos anys més tard, hauria d'agafar el camí de l'exili. Aquest estudi sobre el paper del servei militar en l'estructuració de la violència masculina, efectivament, havia molestat enormement l'aparell polític i militar turc.

Jo ja era objectiu seu des de la meva recerca sobre el moviment kurd el 1998: nou anys enrere, m'havia negat a revelar a les autoritats turques els noms de les persones que havia entrevistat, i no només havia estat torturada i empresonada durant dos anys i mig sinó que també havia començat a patir l'acarnissament judicial, que s'ha perpetuat fins avui. Quan em van posar en llibertat, vaig continuar interrogant-me sobre els mecanismes de les violències estructurals que modelen l'ordre social i polític de Turquia. Nascut del genocidi del poble armeni del 1915 i de les massacres de centenars de milers de persones, gregues i kurdes, l'Estat-nació turc s'ha inscrit des de la seva constitució en un sistema polític nacionalista, militarista i patriarcal, i ha consolidat la seva legitimitat per mitjà d'un llenguatge mitològic i religiós, gràcies al qual s'ha militaritzat la societat a través d'un funcionament quasi totalitari que ha participat activament en la producció de les identitats

de sexe. El camp polític ha estat reestructurat diverses vegades per l'exèrcit, mitjançant els cops d'estat de 1960, 1971 i 1980. El seu caràcter militar i autoritari es va reforçar més, a partir de 1984, amb l'esclat de la guerra contra els kurds i l'establiment del terror paramilitar.² La violència extrema banalitzada així no ha pogut impedir, però, l'emergència i la generalització de les contestacions socials al país. En aquest context, vaig dur a terme investigacions en terrenys relacionats amb altres àmbits, per entendre l'articulació dels mecanismes i les tècniques dels poders nacionalistes, sexistes i militaristes, alhora que les múltiples formes de resistència.

En el transcurs d'aquest període vaig conèixer Hrant Dink, periodista armeni fundador d'*Agos* [El Solc], primer diari bilingüe del país editat en turc i en armeni, que va obrir el camí, a partir de 1996, al qüestionament legal a favor de la causa armènia a Turquia, de manera que va fer camí i el va encetar als altres. Però l'ombra gegant de l'aparell estatal barrava el pas. La premsa difonia fotos de Hrant afirmant que era «un traïdor a la nació turca». L'estigma de «l'armeni, el traïdor», creat per racionalitzar el genocidi de 1915, encara era viu. Això no cridava l'atenció a ningú perquè les violències col·lectives ocupaven un lloc cabdal en el repertori polític i social del país: en una terra mutilada pel genocidi i les massacres, les violències col·lectives havien continuat: pogroms d'Istanbul del 6 i 7 de setembre de 1955 i de 1974 contra la població armènia i grega, pogrom de Maras el 1978, linxament de Sivas el 1993 contra els alevis. I com en el passat, els esdeveniments es van precipitar: «O bé estimes aquest país, o bé l'abandones!». És el que van cridar durant mesos els nacionalistes davant les oficines d'*Agos*. Fins al dia

en què... 19 de gener de 2007: el meu amic és abatut per tres bales al cap. Encara que la investigació criminal revelés complicitats dins de l'aparell estatal, només el presumpte tirador i dos còmplices van ser detinguts i van confessar aquest crim. Se'ls veia a la televisió. Com uns herois. No puc expressar-vos l'enorme tristesa que compartia amb molta gent... Horroritzada, vaig mirar fixament la cara d'aquest home a la pantalla de la meua tele. Estava orgullós i amenaçador... Amb el pit inflat, un dit acusador apuntant endavant, cridava: «Sigues raonable i no perdis la vida! Sigues raonable!».

Però d'on coneixia aquest home, jo? Podia ser que l'hagués vist observant diverses accions violentes dutes a terme per nacionalistes contra les persones homosexuals i trans, que es repetien en diverses ciutats en aquella època. Les havia seguit de prop en el marc d'una investigació que desenvolupava i em recordava molt bé de les mirades d'aquells que, en trencar els vidres els pisos de les persones trans, ho havien passat tot a foc i a sang. De violències col·lectives, totalment masculines, n'hi havia tantes en aquest país. O potser perquè havia vist la seva foto en alguna acció contra persones kurdes i armènies. O potser encara tenia la impressió de conèixer-lo perquè jo era una dona i havíem après bé que quan els homes deien «Sigues raonable, si no...» era perquè la sang ragés.

Què podia fer amb tot això? Durant els funerals, en adreçar-se a una multitud de centenars de milers de persones entre les quals em trobava jo, Rakel Dink, la companya de Hrant, m'havia respost, sense saber-ho: «No farem res, amics i amigues, sense sondejar les tenebres que fan que un nadó sigui un assassí». Era més que clar. D'aquesta manera, jo havia fet la

primera pregunta d'una recerca sobre aquesta problemàtica: quins mecanismes socials i polítics transformen un infant en un subjecte de violència? Encara que aquest procés multidimensional necessités múltiples recerques, podia il·luminar-ne una dimensió. Els mecanismes de l'amenaça «Sigues raonable i no perdis la vida!» es podien comprendre a través de les articulacions entre militarisme, nacionalisme i dominació masculina.

Efectivament, les causes econòmiques i polítiques de les guerres no basten per entendre què les fa possibles ni com aconsegueixen mobilitzar les poblacions. Ja ho havien mostrat múltiples treballs: estudiar el militarisme com un procés social em permetia explicar el paper de la masculinitat normativa en l'organització de la violència política i en la naturalització de la guerra, així com els mecanismes complexos de l'estructuració social i política de la violència.³ A partir de la constatació segons la qual la participació activa de les institucions socials i polítiques en la reproducció social de les diferències sexuals estava vinculada amb la imbricació estructural dels sistemes de dominació, podia explicar com els poders polítics es basen en les relacions socials de dominació ja existents i participen en la seva reproducció —per exemple, com en els contextos de les guerres, posen fàcilment en circulació els discursos i les pràctiques militaristes—. Així, la meua interrogació es va ampliar al paper de la masculinitat normativa en l'organització de la violència política. El servei militar, exclusivament masculí, podia informar-nos d'aquest procés de coproducció. A Turquia sobretot, aquesta institució homosocial, jugant amb les relacions de força, la violència, la competència i la competició entre els homes militaritzats, ocupa efectivament un lloc central en

la (re)producció estructural del poder masculí i de la violència política. Així doncs, m'hi vaig decantar perquè, com a *quinta essència masculina*,⁴ permet analitzar els vincles entre la construcció social dels homes i la producció estructural del poder i de la jerarquia masculina. El meu objectiu no era solament explicar-ne els mecanismes i les causalitats, sinó també respondre a la pregunta «Com és possible això?».

Una recerca en un camp de mines

Així i tot, a Turquia estava prohibit i continua estant prohibit dur a terme una reflexió sobre aquest tema: el codi penal turc preveu una pena de sis mesos a dos anys d'empresonament, agreujada en cas de difusió a la premsa, per tota incitació a no prestar el servei militar.⁵ Per cert, en aquest país no és estrany que una reflexió científica, artística i periodística sigui assimilada a propaganda terrorista. Potser és a causa d'això que el servei militar no havia estat mai objecte d'un estudi sociològic.

El vaig fer, l'estudi, realitzant entrevistes, amb la forma d'una història oral amb 79 homes de professions, d'edats, d'entorns socials, de regions, de tendències polítiques diverses i d'experiències particulars. Finalment, 21 van renunciar a la publicació i els 58 restants van demanar l'anonimat. I més enllà d'haver-los anonimitzat els noms i els llocs de naixement, vaig procedir a un treball «d'autoremissió», reflexiu, sobre els efectes d'aquesta recerca sobre ells. Perquè els era difícil posar-se cara a cara, sobretot en públic, amb les seves experiències de submissió i impotència. A més, el fet de ser una dona em complicava l'accés a aquestes experiències, tan difícils,

així que vaig treballar amb dos col·legues masculins, que van dur a terme més de la meitat de les entrevistes. Fer sociologia «amb» els entrevistats sense causar-los violència necessitava no només trobar un mètode apropiat, sinó recolzar-se en una base ètica, per produir una coneixença amb ells que ens iniciés en la durada, cosa que va afavorir un clima de confiança.

Durant la fase de construcció de la part analítica d'aquest treball, vaig posar a distància la part de mi afectada per les situacions descrites. Així, no vaig parar d'escoltar les entrevistes i tornar-hi a pensar. És en aquell moment que em vaig adonar de múltiples contradiccions en un mateix relat. Considerant que fins i tot la mentida era una forma de raonament que s'havia de prendre seriosament, vaig focalitzar la meua atenció no sobre el que en realitat havia estat viscut, sinó en la naturalesa del discurs que se'n derivava. L'objectiu no era descriure els esdeveniments, sinó observar com aquestes experiències eren sentides i posteriorment restituïdes de debò a través del record; així doncs, vaig procurar en particular d'entendre'n la racionalitat. Durant la relectura dels textos, em vaig adonar que cada història era singular, alhora que s'obria cap a un paisatge conegut. Aquells homes senzills s'apropriaven del discurs dominant per descriure la seva pròpia història. I és així com es convertien en subjectes masculins, seleccionant allò que cal recordar i allò que cal oblidar. En el moment del retorn dels resultats, vaig observar una efervescència en ells. Des del principi, estaven al corrent que les seves experiències nodrien un projecte de publicació i estaven encuriósits per llegir les dels altres. Vaig tenir ganes de modificar alguna cosa en la seva vida.

Calia que aquest treball es fes públic al més aviat possible. Vaig treballar com si la mort m'esperés. Just després de la publicació, alguna cosa es va moure al país. Ràpidament, els diaris, les televisions, les ràdios i els mitjans d'entreteniment parlaven del llibre *Sürüne Sürüne Erkek Olmak* [Servei militar a Turquia i construcció de la classe de sexe dominant. Convertir-se en home arrossegant-se]. El debat ràpidament es va ampliar als àmbits acadèmics i associatius. Em convidaven a tot arreu. La primera edició es va exhaurir en poques setmanes. L'entusiasme que va suscitar aquest debat va fer oblidar les prohibicions. Per cert, l'Estat turc no hi va intervenir directament. Jo vaig rebre amenaces sexistes en forma de fotomuntatges de violacions de dones amb la meua cara. Vaig resistir. Però més endavant...

L'abril de 2009, quatre mesos després de la publicació del llibre, vaig haver de fugir del país, amenaçada amb una pena de cadena perpètua en el marc d'un judici kafkià. El debat ha continuat sense mi, l'obra, d'existència autònoma, es va allunyar de l'escriptora i ha fluït com un riu viu.

Quinze anys després

Aleshores, per què calia publicar un altre llibre? Un encadenament de diverses causes m'ha empès a escriure'l. Primer, com he dit més amunt, si la investigació havia necessitat el seu temps, el retorn dels resultats va ser ràpid: havia escrit aquell llibre amb pressa. Per respondre a la crida de Rakel Dink, amb urgència, tancant-me, sense dormir gaire, ni menjar, ni respirar.

Com que el meu objectiu més precisament era contribuir a la definició del problema públic que era la violència política

generalitzada, havia tingut cura de fer públiques la paraula, les experiències i les reflexions dels entrevistats, i de construir un relat coral a partir dels seus discursos. En un context en què la violència col·lectiva era normalitzada i generalitzada, aquest mètode em va permetre treure a la llum el lloc fonamental que ocupa la reproducció de la masculinitat en l'organització de la violència política, així com en l'estructuració nacionalista i militarista.⁶

Avui, vull anar més lluny en l'anàlisi, ampliant la meua problemàtica inicial, que estava limitada al paper del servei militar a Turquia en la reproducció de la violència masculina. Per fer això, he reflexionat sense pressa, he dialogat molt de temps amb aquest cor d'entrevistats, però també amb Hannah Arendt, Simone Weil, Michel Foucault i Gilles Deleuze, i amb les noves reflexions feministes. Gràcies a aquesta reflexió col·lectiva he pogut avançar en uns interrogants més generals i més actuals sobre els mecanismes d'alineament i sobre la banalització de la violència i de la jerarquia. L'experiència del servei militar a Turquia es fa ressò d'altres institucions paral·leles en altres contextos? És un dels elements reveladors de les estratègies del poder, en aquest país i al món, avui dia? Es tracta d'una transformació, de noves tècniques d'alineament en la violència estructural?

Continuo sondejant les tenebres. I els nostres treballs viuen, es transformen. Per demostrar que estem vives.